

Sygn. akt V CK 583/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSN Kazimierz Zawada

w sprawie z powództwa M. G.

przeciwko T. O.

o zapłatę i złożenie oświadczenia woli, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 12 maja 2005 r., kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 1 kwietnia 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację powoda i orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powództwo o zapłatę pozostałej reszty ceny sprzedaży pozwanemu akcji imiennych serii C oddalił Sąd pierwszej instancji uznając, że umowa przedwstępna nie może być podstawą tego żądania, nawet jeśli została wykonana. Sąd ten uwzględnił natomiast powództwo w zakresie żądania zasądzenia kwoty 150.000 zł tytułem zapłaty reszty ceny wynikającej z umowy sprzedaży akcji serii A i B.

Apelacje obu stron od wyroku Sądu Okręgowego oddalił Sąd Apelacyjny, znosząc koszty postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu swego orzeczenia Sąd odwoławczy stwierdził, że w odniesieniu do akcji imiennych serii C strony zawarły umowę zobowiązującą do przeniesienia prawa własności tych akcji, o której mowa w art. 155 § 1 k.c., a ponieważ akcje imienne były rzeczami oznaczonymi co do tożsamości, stąd umowa ta nie wywierała skutków rzeczowych, gdyż tak stanowił szczególny przepis art. 347 § 1 kh., który wyłączał te akcje przez pewien czas z obrotu. Stwierdzając, że umowa ta wywoływała nie tylko skutki w niej wyrażone, ale także wynikające z ustawy (art. 56 k.c.), Sąd Apelacyjny uznał, że zastosowanie znajdują regulacje kodeksu handlowego, a konkretnie art. 350 kh. obowiązującego w dacie zawarcia umowy, który – do zaistnienia skutku rzeczowego - wymagał przeniesienia akcji imiennych przez pisemne oświadczenie bądź na samej akcji, bądź w osobnym dokumencie i wręczenia akcji. Nadto Sąd odwoławczy stwierdził, że dokument ten winien być dołączony do dokumentu akcji.

Za fakt bezsporny uznał Sąd Apelacyjny to, że powód nie uczynił wspomnianego oświadczenia na akcjach serii C i akcje te z takim oświadczeniem powoda nie zostały wydane pozwanemu. W konsekwencji powyższego Sąd Apelacyjny przyjął, że wobec niespełnienia wymogów wynikających z art. 350 kh. prawo własności tych akcji nie przeszło na pozwanego i nie mogło przejść li tylko przy takim zamiarze powoda. W tym stanie rzeczy Sąd odwoławczy uznał, że skoro zgodnie z umową zapłata reszty ceny miała nastąpić w dniu przeniesienia własności akcji, a zdarzenie to jeszcze nie nastąpiło, to żądanie pozwu zapłaty kwoty stanowiącej resztę ceny nie mogło być uwzględnione jako przedwczesne.

W kasacji powoda opartej na pierwszej podstawie kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 65 k.c. przez jego niezastosowanie, art. 350 kh. poprzez jego błędne zastosowanie oraz art. 612, 613 i art. 620 ksh. przez ich błędne zastosowanie.

W uzasadnieniu kasacji powód wywodzi, że niezależnie od przesądzenia o konieczności zastosowania art. 350 kh. czy też art. art. 339 ksh., do przeniesienia akcji imiennych ustawodawca wymaga m. in. pisemnego oświadczenia zamieszczonego albo na samym dokumencie akcji, albo w osobnym dokumencie. Zdaniem skarżącego, jego pismo z dnia 21 stycznia 2002 r. jest osobnym dokumentem zawierającym oświadczenie o przejściu akcji na pozwanego, a nadto pozwany jest już posiadaczem akcji. Kwestionując stanowisko Sądu powód uważa, że nie jest koniecznym aby akcje z takim oświadczeniem zostały wydane pozwanemu, a wystarczy, że pozwany jest w posiadaniu

akcji, zaś powód doręczył mu odrębny dokument zawierający oświadczenie o przeniesieniu akcji serii C na pozwanego.

Pozwany w odpowiedzi na kasację wniósł o oddalenie kasacji i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, wywodząc, że w kasacji nie uzasadniono ani nie skonkretyzowano zarzutu naruszenia art. 65 k.c., a powód kwestionuje w istocie błędy w ocenie materiału dowodowego i wskazuje na wadliwość ustaleń.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja zasługiwała na uwzględnienie wobec uznania za trafne części spośród zgłoszonych w niej zarzutów.

Przede wszystkim oceny wymagają zarzuty naruszenia przepisów intertemporalnych zawartych w ksh., bowiem przesądzają one o zastosowaniu właściwej normy prawnej, będącej podstawą dla dokonania oceny skuteczności rozporządzenia akcjami imiennymi między stronami sporu. Sąd Apelacyjny, wskazując na potrzebę zastosowania przepisów kodeksu handlowego, nie uzasadnił swego stanowiska przy pomocy obowiązujących w dacie orzekania przepisów intertemporalnych ksh.

Ponieważ przesądzenie o zasadności roszczenia powoda o zapłatę ceny wymaga uprzedniej oceny skuteczności rozporządzenia akcjami imiennymi przez powoda na rzecz pozwanego, przeto znajdującym zastosowanie w tej materii przepisem intertemporalnym jest przepis art. 613 § 3 ksh., który wskazuje na zastosowanie właściwych przepisów m.in. do rozporządzeń uprawnieniami akcjonariuszy. Przepis ten ma na celu ograniczenie skutków respektowania praw nabytych przez długie stosowanie dotychczasowych regulacji kh. i dlatego wymaga stosowania przepisów nowej ustawy (ksh.) do wszelkich zdarzeń dokonanych po dniu 1 stycznia 2001 r., które prowadzą m.in. do rozporządzeń prawami nabytymi. Przez rozporządzenie należy rozumieć czynność prawną, której celem i bezpośrednim skutkiem jest m.in. przeniesienie prawa podmiotowego, którego treścią może być również wiązka uprawnień korporacyjnych inkorporowanych w dokumencie akcji imiennej. W piśmiennictwie podkreślono, że czynność prawna rozporządzenia akcją imienną, polegająca na przeniesieniu wynikających z niej praw, była i nadal pozostała zdarzeniem złożonym, składającym się z dwóch odrębnych zdarzeń częściowych, tj. złożenia pisemnego oświadczenia oraz dawniej wręczenia akcji (pod rządem art. 350 kh.) lub obecnie przeniesienia posiadania akcji (pod rządem art. 339 ksh.). Skutek prawny czynności prawnej mającej taki złożony charakter następuje zatem dopiero z chwilą ziszczenia się ostatniego ze zdarzeń częściowych. Jeżeli więc choćby jedno z częściowych zdarzeń składowych nastąpiło po

wejściu w życie przepisów ksh., to przyjmuje się w piśmiennictwie, że wówczas do skutków takiego stanu faktycznego jako całości, którym jest przeniesienie akcji imiennej, należy stosować przepisy nowego kodeksu. Dopiero bowiem z chwilą wystąpienia ostatniego zdarzenia cząstkowego nastąpiła realizacja całego złożonego zdarzenia prawnego. Do takich zdarzeń złożonych stosuje się zatem prawo obowiązujące w czasie, gdy zaszedł ostatni człon takiego kompleksu zdarzeń, zależny od woli człowieka.

Z ustaleń będących podstawą do orzekania dla Sądu odwoławczego wynika, że powód w pismach składanych już po dniu 1. stycznia 2001 r. potwierdzał dokonanie przeniesienia praw z akcji na rzecz pozwanego, a nadto, że istnieją dowody, iż pozwany odebrał akcje z depozytu Spółki we wrześniu 2001 r. Sekwencja czasowa wystąpienia tych zdarzeń cząstkowych, mogących skutkować rozporządzeniem uprawnieniami powoda, pozwala przyjąć, na mocy art. 613 § 3 ksh., że do oceny czynności powoda dokonanych po wejściu w życie ksh., a mogących skutkować rozporządzeniem jego akcjami, należy stosować przepisy ksh.

Odmienne stanowisko Sądu Apelacyjnego nie znajduje uzasadnienia ani w art. 612 ksh. wyrażającym generalną zasadę bezpośredniego działania przepisów nowej ustawy, ani w żadnym z mogących znaleźć zastosowanie w stanie faktycznym tej sprawy dalszych przepisów intertemporalnych zawartych w ksh., które uzasadniałyby sięganie do przepisów kh.

Zasadność zarzutów naruszenia art. 613 § 3 ksh. w zw. z art. 612 ksh. ma ten skutek, że zarzut kasacji błędnego zastosowania przepisu art. 350 kh. należało uznać za trafny.

Wobec powyższego dokonana przez Sąd Apelacyjny ocena stanu faktycznego przez pryzmat art. 350 kh., a więc przepisu nie znajdującego w tej sprawie zastosowania, musiała skutkować uchynieniem wyroku Sądu drugiej instancji w zaskarżonej kasacją części.

Wbrew jednak stanowisku powoda, skuteczność rozporządzenia przez powoda akcjami imiennymi zależy od zastosowania właściwego przepisu spośród mających za przedmiot regulacji tę materię, bowiem przesłanki przesądzające o skuteczności przeniesienia akcji imiennych nie są tożsame, jeśli porówna się poprzedni stan prawny pod rządem przepisu art. 350 kh. z obecną regulacją pod rządem znajdującego w tej sprawie zastosowania przepisu art. 339 ksh. W piśmiennictwie słusznie podkreślono, że w przepisie art. 339 ksh. złagodzone wymaganie co do „realnego” elementu faktycznego czynności przeniesienia akcji, wskutek zastąpienia dotychczasowego wymogu

„wręczenia akcji” przesłanką „przeniesienia posiadania akcji”. Oznacza to, że dla przeniesienia akcji imiennej przepis art. 339 ksh. wymaga – jak dotychczas – złożenia oświadczenia albo na samej akcji, albo także w odrębnym dokumencie, a nadto - ale zarazem odmiennie niż pod rządem przepisów kh. - przeniesienia posiadania akcji w jednym ze znanych prawu polskiemu sposobów przeniesienia posiadania (art. 348 -351 k.c.), które obejmują przecież także inne sposoby poza prostym wręczeniem. Celem tej trafnej zmiany legislacyjnej było umożliwienie obrotu akcjami imiennymi znajdującymi się w posiadaniu zależnym lub dzierżeniu osoby trzeciej (np. spółki), bez konieczności wręczenia nabywcy dokumentu akcji. Skoro więc przeniesienie akcji imiennej nie stanowi obecnie czynności realnej, to trafnie zwrócono uwagę w piśmiennictwie, że umowne przeniesienie posiadania może wchodzić w rachubę także wówczas, gdy nabywca akcji jest już jej posiadaczem, jako np. zastawnik czy użytkownik. Obecne rozwiązanie legislacyjne art. 339 ksh. ułatwia więc obrót prawami udziałowymi z akcji imiennych, znajdujących się w posiadaniu innych podmiotów niż sam akcjonariusz, które to podmioty przechowują często dokumenty akcji za zgodą akcjonariuszy.

Wobec powyższego, że zarzuty naruszenia wskazanych wyżej przepisów prawa materialnego okazały się uzasadnione, bowiem Sąd Apelacyjny błędnie ocenił stan faktyczny, bo przy zastosowaniu przesłanek określonych w przepisie nie znajdującym już w sprawie zastosowania w przedmiocie oceny spełnienia ustawowych wymogów przeniesienia akcji imiennych, przeto Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 3 ustawy z dnia 22 grudnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego... (Dz. U. 2005 r. Nr 13, poz. 98).